

Jarmila Novotná

Prezidenti, spisovatelé, světoví umělci? Tahle Češka je znala už jako mladá a oni jí ještě tleskali. Mimořádnou operní pěvkyni obdivuje i **Romana Schützová**.

„Žiju hudbou!“

Italie, 2. srpna 1928. Premiéra opery Rigoletto ve veronské aréně je vyprodaná, lístek ulovilo 25 000 lidí. Roli Gildy má zpívat jednadvacetiletá

Češka Jarmila Novotná. Je zrovna na odchodu z hotelu, když někdo zaklepe na dveře. Mladá umělkyně otevře a dovnitř vpadnou dva muži.

„Chceme vám nabídnout službu. Pokud naší skupině zaplatíte, postará se vám o patřičný aplaus.“ Uražená Jarmila je rovnou vykáže se slovy:

„Kdybych to udělala, nepoznala bych, jestli se můj výkon někomu líbil.“

Po svém příjezdu do arény historiku okamžitě vylíčí kolegům. A ti se zděsí: „Jarmilo, to je normální, že se najaté klace za aplaus dávají peníze. Taky by tě mohli vypískat!“ Zpěvačka si však trvá na svém a všechno klapne. Ovace neberou konce, a tak je nucena některé árie zopakovat. Z ohromného úspěchu se jí ale roztřesou nohy tak, že přídavky odzpívá pro jistotu vsedě. Potom se začnou hrnout nabídky z operních domů z celého světa – zatouží po ní Vídeň, Berlín nebo New York.

Hodiny od božské Emy

„Zpěv se stal mým životem a já byla opravdu šťastná. Kolik lidí to může říct?“ prohlásila sopranistka Jarmila Novotná, která se katapultovala mezi největší hvězdy operní scény dvacátého století. Seděla modelem malíři Maxi Švabinskému na československou stokorunu.

Zářila na titulních stránkách časopisu Life i Harper's Bazaar. Přátelila se s našimi a americkými prezidenty, ale i s největšími osobnostmi uměleckého světa – Salvadorem Dalím, Pablem Picassem, Albertem Einsteinem i Gretou Garbo. Budoucí královna operní scény se narodila 23. září 1907 v Praze v rodině dámského krejčího a měla o rok a půl starší sestru.

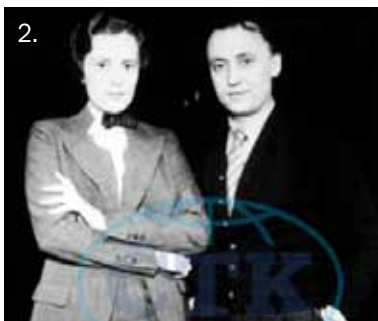
Jarmila od dětství zpívala, učila se hrát na klavír a navštěvovala hodiny němčiny a francouzštiny. Nebylo jí ještě ani dvanáct let, když ji třídní učitelka vzala k učitelce zpěvu. „Byla toho názoru, že mám dobrý hlas, ale varovala mě, abych ho nepřetěžovala,“ poznamenala si ve svých pamětech

Jarmila. Ve čtrnácti se s očekáváním přihlásila ke zkouškám na Pražskou konzervatoř, jenže ji nepřijali. O rok později už začala hostovat v Divadle na Vinohradech. Talentovaného děvčete se ujaly přední herečky, díky čemuž se Jarmila stala elévkou činohry Národního divadla. Nechtěla opustit ani zpěv, proto jí otec zařídil setkání se slavnou Emou Destinnovou. Tu dívčin nevšední talent uchvátil tak, že jí poskytla několik lekcí a zároveň pro ni vyjedнала kvalitního učitele. Jarmila v opeře Národního divadla poprvé vystoupila v necelých osmnácti, když hostovala coby Mařenka v odpoledním představení *Prodaná nevěsta*, aby se ještě v ten samý večer blýskla v činohře. Jenomže se musela definitivně rozhodnout. Zvítězila opera a v lednu 1926 se stává oficiální sólistkou Národního divadla.

„Troufá si zpívat česky?“

Kromě působení v Národním divadle se Novotná rozhodla dále zdokonalovat hlas, a to přímo v Itálii. Dva dny po premiéře *La traviaty* odjela vlakem do Milána. Studovala tam zpěv a v touze zdokonalit se v italštině navštěvovala instituci Scuola Berlitz. Ve volném čase podnikala výlety k jezeru Como nebo na koňské dostihy. Několikrát si navíc odskočila do Prahy, kde pokračovala v pohostinských hrách v Národním divadle, odzpívala i pár koncertů. Kromě toho dostala pozvání do Lán od prezidenta Masaryka, s nímž se přátelila. Sezónu 1930–31 prožila v Berlíně, kde zazářila ve Státní opeře. Během svého působení v Německu natočila operetu *Žebravý student*. Občas navíc vystupovala v Čechách a byl poprask! Noviny *Völkische Beobachter*, známé svými sympatiemi k nacismu, žádaly zpěvaččin vyhozov. Jiný tisk zase psal: „Slečna Novotná, členka berlínské Státní opery, se představila jako česká interpretka německých písní, přičemž se nerozpakuje pobírat od Státní opery dobré německé peníze. A nestalo se tak poprvé. Rozruch, který její chování už jednou vyvolalo, měl slečnu Novotnou

Pavel Kosatík napsal o Novotné knihu.

**1. Pěvkyně v opeře *Prodaná nevěsta*
2. Jarmila Novotná se svým kolegou, italským dirigentem a violoncellistou Frankem Ghionem**

poučit, že pro takovou drzost nemá Německo porozumění a rádo se jejího umění zrekne.“ Spousta žurnalistů se ale české umělkyně zastala. Jeden deník třeba ironicky poznamenal: „Doufáme, že s ní zmizí také ten velezrádný komponista W. A. Mozart, který – jak známe – zhudebňoval výhradně italské texty.“

Svatba a nabídka snů

Sotva Jarmila oslavila třiaadvacetiny, byla už natolik populární, že se její portrét od Maxe Švabinského vyjímá na československé stokrundové bankovce. V roce 1931 se vdala za Jiřího Daubka, který byl o sedmáct let starší a pocházel z významné české šlechtické rodiny mecenášů kulturního života a spoluzakladatelů

Národního divadla. Po svatbě se pár nastěhoval do zámku se statkem v Litni na Berounsku a 25. září 1932 se mu narodila dcera Jarmila. Novopečená matka začala záhy po porodu točit film

Noc velké lásky a získala angažmá ve Státní opeře ve Vídni. A mimo to zpívala na dalších evropských scénách. V Paříži se blýskla v opeře *Netopýr* a v červnu 1934 se pustila do přípravy filmové verze Lehárovy operety *Frasquita*. Další nabídky (film *Kozák a slavík*) ji zavály do Řecka a Egypta. O Jarmilu projevil zájem i zaoceáňští filmaři. Ona se ale stěhovat do USA zatvrzele odmítala. Krátce po narození syna Jiřího, který přišel na svět 1. října 1938, dostala šanci účinkovat v Traviatě pod vedením světově uznávaného dirigenta Artura Toscaniniho na světové výstavě v New Yorku v květnu 1939. Do Ameriky dorazila v březnu a Metropolitní opera ji znovu lákala. To už česká sopranistka neodolala...

„Německy nezpívám!“

Začátek druhé světové války překvapil umělkyni v belgickém Ostende, kde před cestou do USA koncertovala. S celou rodinou proto ihned odletěla do zámoří, tam se měla newyorskému publiku představit coby Mařenka v *Prodané nevěstě*. „Když jsem přišla k první zkoušce, zjistila jsem, že se představení odehrává v němčině, i Ema Destinnová tak zpívala. Šla jsem k Edwardu Johnsonovi, generálnímu řediteli Metropolitní opery, a oznámila mu, že to je pro mě vyloučeno. Smetana byl Čech, já jsem Češka a Němci obsadili naši zemi. Za takových okolností v žádném případě nemohu zpívat národní operu německy. Johnson to uznal a slíbil, že opatří anglický překlad. Pro můj debut ale nakonec vybrali roli Mimi v *Bohémě*.“ Premiéra opery *Prodaná nevěsta* se uskutečnila 28. února 1941. Díky Jarmile zazněla anglicky, a tamější publikum si ji proto okamžitě zamilovalo.

„Vrátila jsem mu řeč!“

„V těchto dnech musí každý přiložit ruku k dílu a své zemi pomoci. Ti, kteří v těžce zkoušené Evropě zůstali, věří v naši pomoc. A my je nesmíme zklamat!“ podněcovala Jarmila, která se angažovala v pomoci uprchlíkům a ve prospěch Československa uspořádala desítky koncertů a absolvovala stovky rozhlasových relací. Byla předsedkyní československé divize Červeného kříže v USA. Koncertovala na Kubě, v Argentině a Brazílii, navštěvovala nemocnice a zotavovny pro tělesně i duševně postižené vojáky, kteří se vraceli z válkou zmítané Evropy. Během jednoho koncertu se jí dokonce povedlo vrátit hlas dočasně oněmělému muži – když zazpívala jeho oblíbenou píseň, odbourala mu psychický blok a vrátila řeč. „Netušila jsem, že má hudba takovou moc,“ přiznala dojatá pěvkyně. A jakmile se dozvěděla o vypálení Lidic, oslovila Jana Masaryka, aby společně nahráli a nazpívali desku českých národních písní. „Nestává se často, abychom mohli slyšet viceprezidenta důležité země na koncertním pódiu nebo na deskách jako klavírní doprovod. Je to však možné na deskách Jarmily Novotné,“ psal newyorský tisk.

Život po válce. Jenže kde?

Ačkoli Novotná získala americké občanství, prahla po životě v Československu. Po válce se do vlasti dvakrát vrátila a při té příležitosti v roce 1947 dokonce uspořádala turné po Československu. O rok později ve švýcarsko-americkém filmu Poznazení ztvárnila matku, která hledá svého v koncentračním táboře ztraceného syna. Kvůli natáčení se do takových míst sama vydala. „Vrátila jsem se se zkušeností, která mi pomohla vykreslit ubohou trpící matku tak, že jsem ji nehrála, ale skutečně prožívala,“ popsala. A zatímco v Americe sklízela jeden úspěch za druhým, v rodné vlasti přišla rodina po válce o zámek, který jí zabavil národní výbor. Zkroušená Jarmila proto napsala

1.

2.

1. Obecní dům v Praze, kde se můžete pokochat kostýmy, které Jarmilu během jejich vystoupení zdobily.
2. Jarmila v opeře La traviata, NY.

Janu Masarykovi: „Drahý Honzo, čím jsme se provinili? Já nevěřím a nechci věřit, že spravedlnost zmizela ze světa, vždyť není možno, aby to, co mně právoplatně patří, mi mohlo být sebráno bez jakéhokoliv důvodu.“ Ačkoli se Jan Masaryk i prezident Edvard Beneš snažili celou věc vyřešit, zámek zůstal ve vlastnictví státu. V roce 1947 přijela Jarmila do země a začala s obnovou statku. O několik měsíců později však státu propadl i ten. A s ním přišla o všechno, co si sem předtím navozila – šaty, noty, dopisy, knihy a nové vybavení domácnosti v Litni. Šokovaná žena se pokoušela celou záležitost řešit dopisy i osobními intervencemi, nakonec však rezignovaně povzddechla: „Byla to ztráta času a energie.“ Poté zakotvila

TIP:

Výstavu kostýmů Jarmily Novotné zapůjčených z depozitáře Metropolitní opery navštívte v pražském Obecním domě od 10. září do konce roku 2015.

ve Spojených státech. Čekala ji Metropolitní opera, televize, rozhlas, koncerty, přednášková turné. Bez nároku na honorář vystoupila například pro nadaci Bagby Foundation for the Musical

Arts, jež podporovala umělce na sklonku života a po odchodu z kariéry. Našla si i čas na představení ve prospěch rekonstrukce vídeňské Státní opery. Když byl zvolen prezidentem Dwight D. Eisenhower, Bílý dům ji požádal, aby vystoupila na jeho inauguračním koncertě. Do Československa přijela v roce 1956. „Byli jsme konečně doma – a přece ne docela.“ O rok později už do Čech nedostala ani vstupní vízum, a nemohla tak přijet na matčin pohřeb.

„Hudba je rekreace!“

Ve vlasti se uznání dočkala až po sametové revoluci. Praha jí udělila čestné občanství, Václav Havel umělkyni vyznamenal Řádem T. G. Masaryka. Stát její rodině vrátil majetek v Litni: vedle pozemků, polí a lesů rozdrobených na kousky či budov pivovaru to obnášelo i zámek a přilehlý park i barokní dům. Bylo jí už téměř osmdesát, když začala psát paměti s názvem Byla jsem šťastná. Zemřela 9. února 1994 v New Yorku, v 86 letech. Je pochovaná v rodinné hrobce Daubků v Litni. Zámek je momentálně ve vlastnictví manželů Leidlových, kteří zde vybudovali místo pro koncerty, přednášky, semináře a workshopy mladých umělců. Každoročně tu navíc pořádají festival Pocta Jarmile Novotné. „Jsem si jista, že každý z nás, kdo studoval hru na nějaký nástroj nebo bral hodiny zpěvu či tance, má jako dospělý hlubší porozumění pro hudbu než ten, kdo žádné takové vzdělání vůbec neměl. Hudba je i krásné dědictví pro naše děti. Hudba je ta nejlepší rekreace na světě,“ tvrdila umělkyně, jejíž příjmení nese i planetka (má číslo 5897) nebo jedna z cen na mezinárodní pěvecké soutěži Antonína Dvořáka v Karlových Varech. ●